

Tájakat és lelkeket összekötve...

A 150. évad elé

Tisztelt olvasók, a *Hitel* és a Színház barátai!

Úgy tudja a regényes emlékezet, hogy amikor az 1860-as évek első felében felmerült az állandó színház ügye Debrecenben, valaki a városi atyafiak közül így szólt a tervezőhöz: akkora legyen a színpad, hogy egy hatosfogat meg tudjon fordulni. Arról nem szól a krónika, hogy az első nagyigényű tervekét készítő Ybl Miklós vagy az őt váltó Skalnicszky Antal építész a végleges építmény rajzolása közben értesült-e a magabízó, öntudatos cívisigényről. De az bizonyos, hogy amikor 1865. október 7-én Reszler István társulata Katona József *Bánk bán* című drámájának ünnepi előadásával felavatta kőszínházunkat, a történelem és a földrajzi tartományok, méterek tágasságát egy parancs váltotta fel, amely így szólt: a zsöllyék népének hódítására a nyelvművelés jegyében, a Játék varázslatában esténként a lélek és értelem végtelen birodalmát vegye hatalmába. Így a műfajok változatosságában görög és Shakespeare-tragédiák, vígjátékok, népszínművek, bohózatok, magyar klasszikusok, színházunknak írott új magyar művek, operák és operettek változásában teltek a debreceni évadok. Amit úgy is felidézhetünk, hogy eleink a Petőfi Sándor versében jelzett haladás és pártolás örök őrlődésében álmodtak és dolgoztak. Reszler István hamari összeomlását követő évtizedekben hatalmas áldozatokat vállaló igazgatók, például: Temesváry Lajos, Krecsányi Ignác, Komjáthy János, Zilahy Jenő, Mezey Béla, Kardoss Géza, Horváth Árpád, Beleznay Unger István éltették a Csokonai Színházat. Sokszor oly időben, amikor a nemzet vérzivataros próbatételei közepette esténként a remény szívhangjaival is életben kellett tartani a nagyérdeműt. S volt idő, amikor a színészi játék és a színház becsülete a falakon kívül is cselekvést követelt, mint az 1956-os forradalomban, amikor Mensáros László emberi és művészi tekintélye erősítette, védte és szenvedte szabadságküzdelmünket.

Igen, mert minden időben a színház szabadságállapotunk és a társulat konfúciójának „légsúlymérője” is (García Lorca), hogy a színház milyen darabokat tűz, tűzhet műsorára, s azt a rendező színészeivel egyetértő munkában miként vajúdjá életre. Ilyenképpen a Csokonai Színház másfél százados története a politikai és a direktori vagy művészi öncenzúra történeteként is tanulságos ada-

tokkal szolgálhat. Mert például Madách Imre *Tragédiája* 1957 tavaszán nem kerülhetett színpadra. Azt is tanulságként jegyezhetjük fel, hogy az idő titokzatos ereje is formálja a közönség érzéseit, hangulatát, amint 1956 reményes tavaszán bemutatott *Hamlet* 57 januárjában már a zsarnokság és a börtönvilág rettenetét sugározta a közönségnek.

A *Hitel* a 150 év töredékeit felidéző összeállítása arról is szól, hogy annyszor újra kellett kezdeni a társulatépítést és a munkát. Volt idő, amikor csak egy-egy színész helyét kellett pótolni. Már az induláskor is, hiszen 1871-ben Blaha Lujza Nemzeti Színházba való távozásával a vezetés a zenés repertoár áthangszerezésére kényszerült. Súlyosabb veszteség volt, amikor például Téri Árpád 1957-ben legjobb erőit vitte Budapestre. Amint kiváló művészek csapata távozott Lengyel Györggyel is 1966-ban. Most hasonló időt élünk, mert Vidnyánszky Attila és színész-társainak 2013-as távozása ismét a változás kényszerét parancsolja, és ez a társulat- és a repertoárépítés feladatát éppúgy megköveteli, mint a hazai és a nemzetközi kapcsolatok újraszövést.

„Debrecen, ó-kikötő, tájakat összekötő” – írja versében Gulyás Pál. Kiegészítve szép gondolatát: a történelmi idő rétegeit is összeköti feladatunk. Ezt sugallják az épület homlokzatán álló szobrok, Vörösmarty Mihály, Csokonai Vitéz Mihály és költőtársai is fogadván a közönséget esténként. A színpad fölött pedig hét jeles színészünk (Szerdahelyi József, Megyery Károly, Fánccsy Lajos, Kántorné, id. Lendvay Márton, Szentpétery Zsigmond, Udvarhelyi Miklós) ellenőrző tekintete alatt játszunk víg és keserves játékainkat. Tájak összekötése – idéztem a költőt –, s ez az új időkben is azt jelenti, mint a régiben, amikor eleink Kassától Debrecenen át Nagyváradra, Kolozsvárra, Szatmárra, Szabadkára, Beregszászba szekerезtek. Most újra sorompófosztott kort élve, magyar játszóársainkat szívesen fogadjuk, s utazunk magunk is hozzájuk. S az évenkénti Deszka Fesztivál azt is kifejezi, hogy összekötjük a tájakat immár úgy is, hogy más népek kiváló művészei és színházai megújító, kísérletező gondolatokat hozva vendégeskednek nálunk. S ebben a folytonos mozgásban a feladat egyre nehező, hogy az otthon-, azaz társulatteremtő állandóság is megmaradjon, miközben a régiek legjobbjai, legutóbb Simor Ottó és Kóti Árpád örökre elhagynak bennünket. Biztató, hogy az óidőkkel ellentétben, most nem budapesti művészeti főiskolák adakozó kedvére kell hagyatkoznunk. Mert az erősödő várost iskolái is rangosítják; operatagozatunkba folyamatosan érkeznek a debreceni zenei felsőfokú képzésben végzett tehetségek. Az Ady Gimnázium pedig a színészképzés műhelye, az onnan megújuló hullámban rajzó fiatalok nemcsak a debreceni, hanem a hazai színjátszás holnapját is ígéri.

A költővel szólva, a *Hitel* ünnepi száma arra figyelmeztet, hogy szívünkéből ne essen ki a múlt, s egyben bátorít: estéről estére, évről évről a múltó pillanattal magunk is múltteremtők vagyunk. S ebben a folyamatos alkotói lázban és gyötrelében a másfél százados épület arra emlékeztet, hogy a fogatfordulós nagyszínpad mellett a műhelymunka kis tere sem a szűkösség helye, ellenkezőleg: az alkotói tágasság, a képzelet, a fantázia végtelen tartományát ígéri. Így

történt már az ötvenes években, amikor egy igénytelen kis emeleti kultúrtermet kamarává avattak. Latinovits Zoltán és Mensáros László többször elmondta: színészi, művészi életüket jelentősen formálta, hogy sűrített térben, egymás és a közönség tapintható közelségében kísérletezhettek és játszhattak. Ugyanez az alkotói láz sürgeti, hogy az évtizede vajúdó Latinovits Kamaraszínházat végre otthonunkká avassuk.

Pályázatunkban tematikus évadokat terveztünk. Szimbolikusan érzem, hogy a színház jubileuma egybeesik a reneszánsz évadával. Az újjászületés törekvésével és igényével mondjuk: másfél század égi és földi társulata, benne a drága, áldozatos műszakiak serege szeretetteljes emlékezéssel és mai reménnyel készül az ünnepi évadra.

Ráckevei Anna
a Csokonai Színház igazgatója

Ráckevei Anna mint Erzsébet királyné, Kíss Csaba: Kun László c. diárámban. R.: Kíss Csaba (2007)